

Stad, tuin en park

Huismus Zoek de verschillen

Huismussen ken je vast wel. Je kunt ze van heel dichtbij bekijken als ze de restjes van je bord komen bietsen bij een restaurant. Dan zie je dat ze niet gewoon bruinig maar juist mooi gekleurd zijn.

Huismussen nestelen onder dakpannen, maar ze wonen ook in supermarkten, tuincentra en fabrieken. In de tuin kun je de mus goed bekijken. Pak als de zon schijnt je verrekijker er eens bij, dan zie je al die gekleurde veertjes oplichten.

Huismussen kom je soms op onverwachte plaatsen tegen, vooral in het voorjaar wanneer ze insecten moeten vangen voor hun jongen. De rest van het jaar eten ze zaden, brood, etensresten. Granen uit hondendrollen vinden ze ook heel lekker.

Hippend propje

Huismussen kun je op afstand herkennen aan hun gedrag. Ze lopen niet, ze hippen. De poten komen maar net onder het gehurkte lijfje uit.

Huismusmannen zitten vaak eindelijk in de dakgoot te tjilpen, met de staart omhoog. Zo maken ze duidelijk dat zij op dat stukje de baas zijn.

Let op Witveer!

Als je wilt weten of er huismussen bij jou in de tuin wonen, strooi dan elke dag op hetzelfde tijdstip wat broodkruimels op een vaste plek.

Er zijn nogal wat huismussen met een of meer witte veertjes. Als je ze tekent en namen geeft, bijvoorbeeld Witveer of Witvleugel, dan ga je die gewone mussen toch anders bekijken.

Ringmus Een deftige huismus

Als je een groep mussen ziet die er allemaal hetzelfde uitzien, dan heb je met ringmussen te maken.

Ringmussen ruziën minder dan huismussen in een groep en het getjilp klinkt net iets melodieuzer. Ook zitten ze wat strakker in hun veren. Je zou kunnen zeggen dat de ringmus een deftige versie is van de huismus!

Ringmussen leven in een hechte groep, alleen in het voorjaar zijn ze twee aan twee om de eieren uit te broeden en de kleintjes op te voeden.

Niet in de stad

In de stad hoef je je niet af te vragen of je met ringmussen of huismussen te maken hebt, want daar leven geen ringmussen. Langs dorpen en rond boerderijen zie je beide soorten. Maar zie je de mus in een knotwilg of in je nestkast verdwijnen, dan weet je dat het een ringmus is. Als een groep ringmussen wakker wordt, beginnen ze de dag altijd uitgebreid samen babbelend, let er maar eens op.

Nestkast

Ringmussen broeden graag in nestkasten, je helpt ze door er een op te hangen als je aan de rand van een dorp woont. Maak je hem zelf, dan moet hij 25 cm hoog en 14 cm breed én diep zijn. De doorsnee van het gat moet minstens 3 cm

zijn. Ringmussen zijn niet echt kieskeurig, maar als er al een koolmees woont, betekent dat ruzie! Als er ringmussen in je nestkast gaan wonen, wil je er natuurlijk graag in kijken. Doe dat niet, want dan laten ze het nest in de steek.

DOEN

Maak je eigen vogellogboek

In een vogellogboek schrijf je welke vogels je hebt gezien. Je kan er zelf een maken. Zoek of koop een blok of schrift, of maak een document aan op je computer. Schrijf per dag op:

- Welke vogels je hebt gezien.
- Waar je ze zag.
- Wat voor weer het was.
- En andere dingen die je speciaal vindt.

Vink

Hoe vaak slaat hij?

Zien

Als je tussen bomen of struiken loopt, kom je al snel vinken tegen, zingend op een tak of zaden pikkend op de grond. Vooral het mannetje herken je snel aan zijn oranje-rode borst. Het vrouwtje ziet eruit als een groenige huis-mus. Vinken lopen niet maar hippen met kleine schokjes voorwaarts. In de lente vangen ze ook insecten voor de jongen.

In de herfst gaan vinken in groepen leven, het liefst in beukenlanen, want beukenootjes zijn hun lievelingseten. Een vinkennest vind je niet zo snel. Het zit verstopt in een dichte struik of op een tak en is afgewerkt met mossen waardoor het een perfecte schutkleur heeft. Zo houdt een vinkenpaar zijn vijanden op afstand.

Luisteren

Je hoort ze vanaf februari zingen, bij vinken heet dat 'slaan'. Het liedje stuijert van hoog naar laag met aan het eind de vaste vinkenslag. Je kunt een zingende vink goed bekijken, want hij blijft lang op een tak zitten, zijn oranje-rode borst goed zichtbaar en zijn kop schuin omhoog. Na elke 'slag' wacht de vink even en dan komt de volgende. In de winter hoeven vinken geen aandacht meer te

trekken van de vrouwtjes en slaan ze niet. Ze roepen steeds 'pink-pink' en houden zo de groep bij elkaar.

DOEN

Onderzoek

Heb je een horloge met secondes? Dan kun je in de lente bijhouden welke vink het vaakst slaat per minuut.

Als je in de herfst een voedertafel maakt met zaden en beukenootjes, komen ze graag bij je eten en kun je hun gedrag goed bestuderen.

Keep Een vink, maar dan oranje

De keep lijkt op een vink, maar hij is veel meer oranje van kleur. Toch moet je goed kijken om hem tussen de vinken uit te

halen. Let op de snavel, die van de keep is geel met een zwart puntje, die van een vink altijd grijs.

Groenling

Een vogel als een toverbal

Groenlingen zijn net toverballen. Zittend zijn ze groen en wanneer ze opvliegen worden ze plotseling geel, vooral de mannetjes. Je ziet dan hun slag- en staartpennen. Ze zijn zo groot als een stevige huismus en je vindt ze in elke woonwijk met voldoende groen. Vanaf begin maart tot ver in de zomer hoor je de nasale lange uithaal van de mannetjes: ‘cheeeeee’.

Zingen en vlinderen

Groenlingmannen zijn heel luidruchtig en in het voorjaar hoor je bijna de hele dag door hun vrolijke kanarieachtige rollers, afgewisseld met een vrolijk ‘wiet-o-wiet’ of improvisaties. Meestal zitten ze boven in een boom ‘in vergadering’. Af en toe vliegt het mannetje een rondje, om zijn vrouwtje te imponeren en zijn territorium af te bakenen. Dan zie je hem goed: hij vliegt als een trage vlinder op een meter of vijf hoogte en zingt er ook nog bij. Groenlingen nestelen in coniferen en dat doen ze dan wel weer stiekem.

Rozen

Lage stekelige rozenstruiken, daar kun je groenlingen mee lokken. In het najaar komen ze met hun dikke kegelsnavels de rozenbottels leeg peuteren. Heb je dichte coniferen in de buurt en leg je elke week in de winter een handje zonnepitten op de voedertafel, dan heb je ze het hele jaar.

Sijs Priegelvogeltjes

Het sijsje is door zijn kleine kopje en korte staart zelfs nog kleiner dan een pimpelmees. Wanneer hij opvliegt, zie je zijn heldergele vleugelstrepen. In het voorjaar wordt het geel steeds geler en het zwarte petje van het mannetje steeds zwarter. Je kent natuurlijk mezen die ondersteboven aan een takje hangen. Zie je in de winter ineens tien of twintig van die 'meesjes' in een elzen- of berkenboom hangen, let dan goed op, dan heb je sijzen ontdekt. Ze zijn gek op de zaden uit elzenproppen.

Zingen als...

Er is een oud kinderliedje en daarin zingen de meisjes als sijsjes. Sijsjes hebben elkaar altijd iets te vertellen. Maar of ze ook naar elkaar luisteren? Ze zingen allemaal dwars door elkaar heen. Hun taal bestaat uit heel veel korte fluittoontjes met veel 'tzee-tzee' en snel gebrabbel.

Pinda's en water

Sijzen ontdek je door op het geluid en gedrag te letten. Hun kleuren zie je alleen van dichtbij, behalve als ze op je winterse voederplaats komen. Sijsjes hebben ontdekt dat pinda's ook heel lekker zijn, en dat een rood netje veel makkelijker peutert dan een elzenprop. Omdat ze zaadeters zijn, let maar op de kegelsnavel, moeten ze veel vaker drinken dan mezen

en merels. Van al die droge zaden krijg je dorst! Je lokt ze dus ook met een vijver of drinkschaal in je tuin.

WEETJE

Hoe zie je méér vogels?

Veel vogels zijn bang voor alles wat beweegt, omdat het een roofvogel zou kunnen zijn. Als je vogels goed wilt bekijken, moet je dus heel stil zijn en geen opvallende of snelle bewegingen maken. Als je af en toe even stil gaat zitten en je wacht af, dan zie je vaak veel meer. Vogels vallen door hun schutkleuren niet op in hun leefgebied. Als jij bruine of groene kleren aantrekt als je het bos in gaat, zien ze jou ook niet zo snel!

Putter

Kleuren en reflectoren

Een putter lijkt wel een tropische vogel, zo kleurrijk is hij. Het geel is echt reflecterend fel en van veraf goed te zien. De laatste paar jaar zie je steeds vaker, ook midden in dorpen, kleine lichtgekleurde propjes in de bomen zitten. Als je goed kijkt, zie je dat dit putternestjes zijn. Klein, maar wel heel stevig rond de takken gevlochten, want een jaar later zitten ze er nog! Midden op het dorpsplein tussen de marktkramen, hangplekken en knetterbrommertjes zit soms zomaar een complete putterkolonie. De putter verovert terrein!

Waterputter

De putter dankt zijn naam aan een bijzondere eigenschap. Hij werd vroeger

veel in kooitjes gehouden. De kooivogelhouders hadden ontdekt dat de putter zelf een emmertje water kon ophijsen door poten en snavel goed te laten samenwerken. Door diezelfde samenwerking kan hij distels uit elkaar buigen en tegelijkertijd de zaden eruit pulken. De putter is dol op distelzaden en wordt daarom ook wel distelvink genoemd.

Vrolijke brabbelaar

Is het zingen of brabbelen? Ik weet het niet. Het krast, maar klinkt af en toe toch wel melodieus, het zit er een beetje tussenin. Als je een musgrote kleurrijke vogel boven in de boom haastig hoort brabbelen, neem dan de tijd om te kijken, want de putter is een van onze mooiste vogels!

Goudvink Een luie dikzak?

Vind je ook niet dat de goudvink er wat pafferig uitziet? Het is net of hij het altijd koud heeft. En hij lijkt wat lui. Een beweeglijke, drukke goudvink heb ik nog nooit gezien.

Meestal zie je eerst het mannetje en dan denk je dat het een ontsnapte voliërevogel is.

Als de zon schijnt spatten de kleuren eraf. Het vrouwtje is grijsbruin, ook op de borst.

Als je één mannetje ziet, zoek dan nog even door, want ze overwinteren in groepjes.

Haast je niet

Bij mezen, roodborstjes en vinken moet je alert zijn en goed opletten, want ze zijn zo weer verdwenen. Bij de goudvink kun je op je gemak de verrekijker pakken en de tuin in lopen. Als hij aan de fruitboomknoppen knabbelt, neemt hij daar alle tijd voor. Goudvinken zijn niet schuw, je kunt ze van dichtbij bekijken. Dat is weer een voordeel van die luiheid.

Dromerig roepje

Als je zo kleurrijk bent als de goudvinkman, hoef je niet zo mooi te zingen.

Toch hoor je de goudvink meestal eerder dan dat je hem ziet. Dat komt omdat hij regelmatig een melancholiek en bijna dromerig 'piuuu-piuuu' laat horen. Als je dat toontje kunt onthouden, ga je heel wat vaker goudvinken zien.

WEETJE

Ooit is iemand erin geslaagd een goudvink in gevangenschap het Wilhelmus te leren zingen, maar buiten op eigen kracht brengen ze er niet veel van terecht.

Gierzwaluw Lekker gieren hoog in de lucht

Gierzwaluwen zijn geen familie van de boerenzwaluw en de huiszwaluw. Ze zijn uniek met hun sikkelvormige silhouet, lange, slanke vleugels en hoge snelheid. Hun naam danken ze aan het gieren: het indringende geluid dat ze maken wanneer ze hoog in de lucht achter elkaar aan zitten. Je hoort het elk jaar vanaf Koningsdag tot in augustus als ze weer teruggaan naar Noord-Afrika.

Éven naar Londen

Gierzwaluwen vliegen bij slecht weer, als

ze hier niet voldoende voedsel kunnen vinden, naar Londen of Parijs om daar een voedselbal te verzamelen: honderden vliegjes, die aan elkaar klitten. Daarna vliegen ze terug naar huis. De jongen kunnen bijna twee weken zonder voedsel doordat ze in een soort coma raken. Temperatuur en hartslag gaan omlaag en als je ze oppakt, lijken ze wel dood. Maar als de zon gaat schijnen, knappen ze op en met wat lekkere vliegjes worden ze weer helemaal springlevend.

Slapen in de lucht

Nestmateriaal verzamelen, vliegen vangen, vrijen, alles doen gierzwaluwen in de lucht, zelfs slapen! Alleen eieren uitbroeden doen ze onder oude dakpannen die niet recht liggen. Als alles netjes en strak dicht wordt gemaakt, is er voor hen geen plaats meer. Gelukkig kun je complete kolonies lokken met speciale gierzwaluwdakpannen.

Huiszwaluw De metselaar

Huiszwaluwen zijn echte bouwvakkers. Van veel modder en strootjes metselen ze hun nest aan de muur van jouw huis, pal onder de dakrand. Het kan wel zo groot worden als een halve voetbal. Begin mei kun je ze zien bouwen. 's Morgens strompelen ze langs plasjes om modder te verzamelen.

Hangpootjes

Een zwaluw kan niet echt lopen. De poten lijken meer op klauwtjes. Die zijn ideaal om aan rotswanden te hangen of op een draadje te zitten. Vliegen is het grote talent van de zwaluwen: ze zwenken, kantelen en zwieren door de lucht. Je ziet ze even zweven met gestrekte vleugels en dan volgt meestal een korte

klim, alsof ze een trap op moeten. Door al die bewegingen kun je de witte onder-rug goed zien. Als je die opmerkt weet je meteen: huiszwaluw.

Trekvogel

De meeste zwaluwen, ook de boeren- (zie p. 40) en de oeverzwaluw (zie p. 41), komen in de loop van april en mei weer in ons land om te broeden en de jongen groot te brengen. Aan het eind van de zomer vliegen ze helemaal terug naar tropisch Afrika. Ze leggen per jaar dus duizenden kilometers af.

DOEN

Sticht je eigen kolonie

Bij Vogelbescherming kun je kunstnesten kopen voor huiszwaluwen. Je moet dan wel in de buurt van water wonen. Ook moet er veel open ruimte zijn, zodat de zwaluwen makkelijk af en aan kunnen vliegen. Zo'n kunstnest bevestig je net als echte nesten pal onder de dakrand.

Boomkruiper

Schuwe klimmer

De boomkruiper duikt stiekem weg als je in de buurt komt. Hij verplaatst zich dan snel naar de achterkant van de stam waar hij tegenop klimt. Als je hem toch opmerkt, heb je heel goede ogen. Het vogeltje is niet groter dan een muis en zijn kleur valt niet op. Je zult hem nooit zittend op een tak tegenkomen; hij zit altijd tegen een boomstam aan. Vanaf de zijkant zie je zijn kleine gebogen priemsnaveltje en misschien zijn zachtwitte onderbuik. Tussen het eten en klauteren door roept hij zijn liedje: 'tie... tie... tierelierelie'.

Omhoog, omhoog

De boomkruiper kan niet op de kop naar beneden klimmen zoals de boomklever.

Als hij naar beneden wil, vliegt hij naar de stamvoet van de volgende boom. En dan spiraal hij met schokjes, om de boomstam heen, weer omhoog. Onder-tussen peutert hij de insecten uit de schorsspleten en kieren.

DOEN

Een huis met in- en uitgang

Wil je de boomkruiper helpen, dan kun je een nestkast in jullie tuin ophangen. Niet een met zo'n gewoon gaatje aan de voorkant, maar met twee openingen, aan beide zijkanten. Zo kruipt de bewoner er makkelijk via de stam in en uit.

Boomklever Spotten met de zwaartekracht

De boomklever is de lenigste klimmer van allemaal. Een specht en een boomkruiper blijven ver achter bij hem. Hij heeft niet de steun van zijn staart nodig zoals de specht en de boomkruiper. Hij wandelt rustig naar beneden langs een spiegelgladde beukenstam, net als een vlieg tegen de onderkant van een glazen tafel. De zwaartekracht doet hem niets, lijkt het wel. En last van bloed dat naar zijn kop stroomt heeft hij ook al niet.

Kraken

Je hebt boomklevers die een spechtenest kraken. Ze pleisteren dan de ingang een stukje dicht, omdat ze kleiner zijn en geen zin hebben in ongewenst bezoek van de eigenaar.

Boomklevers hebben wel meer gemeen met de specht. Zowel de mannetjes als de vrouwtjes hebben mooie kleuren en ze beitelen ook met hun snavel op de stam, om een gat wat groter te maken. Maar als je goed kijkt, zie je de verschillen wel.

Zingen of roepen?

Officieel hoort de boomklever tot de zangvogels, maar voor mij is het meer een roepvogel. Soms hoor je een krachtig: 'wieiet-wieiet-wieiet', dan weer zijn 'ge-tukker' dat klinkt als een steentje waarmee je over glad ijs strijkt. Maar zingen? Nee.

Mezen

Koolmees

De koolmees is de grootste mees en je herkent hem aan zijn zwarte kop en de zwarte stropdas over de gele buik. Het vrouwtje heeft er ook een, maar die is veel korter. Net als andere mezensoorten zijn koolmezen net acrobaten. Als je 's winters vetbollen en pindaslingers ophangt, is de koolmees de eerste die eropaf komt. Hij is iets minder schuw dan de pimpelmees. Al in januari hoor je de koolmees vrolijk fluiten: 'tjie-tjie-tjú.' Eindeloos kan hij dat deuntje herhalen, van twee hoge tonen en een wat lagere.

Pimpelmees

Als je in het voorjaar heldere telefoongeluidjes hoort, dan zijn er pimpelmezen in de buurt. Qua uiterlijk herken je ze natuurlijk aan hun pimpelpaarse petje. De mannetjes met de felst gekleurde petjes zijn favoriet bij de vrouwtjes. Het lukt goed om op grote afstand de pimpelmees van de koolmees te onderscheiden door niet op de kleuren maar op het gedrag te letten. Pimpelmezen hangen heel vaak ondersteboven aan de uiterste en dunste twijgpuntjes. Daar vinden ze minuscule insecten en luizen. Koolmezen zijn te zwaar voor dat werk en beperken zich tot de dikkere takken.

Zwarte mees | Staartmees

Woon je in de buurt van het bos? Dan komen er vast weleens zwarte mezen of staartmezen van je pinda's eten. Maar ze wonen vooral in het bos en daar vind je ze in deze gids ook: de zwarte mees op p. 73 en de staartmees bij de kuifmees, op p. 78.

WEETJE

Wat zegt de snavel?

Als je vogels goed bekijkt, kun je aan hun snavel al vaak zien wat ze eten. Huis-
mussen en vinken hebben dikke snavels waarmee ze zaden kunnen kraken. De roodborst met zijn priemsnavel is een echte insecteneter. De merel trekt met zijn stevige snavel wormen uit de grond. De grutto heeft een lange 'voelsnavel' om diep in de grond naar wormen te zoeken. De fuut en blauwe reiger hebben een dolksnavel waarmee ze vis doorboren. Roofvogels hebben een haaksnavel om prooien te verscheuren.